

«ΤΟ ΒΑΡΟΥΣΙ»: ΜΙΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΓΕΙΤΟΝΙΑ ΓΕΜΑΤΗ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Μ.¹, ΚΟΠΑΝΟΥ Ε.¹, και ΜΑΓΑΛΙΟΥ Κ.¹

¹ 3^ο Γυμνάσιο Τρικάλων, Β/θμια Εκπ/ση Ν. Τρικάλων
e-mail: mariapos@in.gr

ΕΚΤΕΝΗΣ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Επαφή των μαθητών με την πολιτιστική τους κληρονομιά. Η επίσκεψη **στην παραδοσιακή συνοικία της πόλης τους** με τις πολλές εκκλησίες, τα πλακόστρωτα σοκάκια, το κάστρο και τα σπίτια με τα σαχνισιά και τους ψηλούς μαντρότοιχους βοηθάει στην **ευαισθητοποίηση** των παιδιών, στο **σεβασμό** της σχέσης **ανθρώπου - φύσης** και στην **αναζήτηση** επίλυσης των περιβαλλοντικών προβλημάτων. Έτσι οι παραδοσιακές γειτονιές θα συνεχίσουν να υπάρχουν μάρτυρες της ιστορίας κάθε τόπου.

Η παλιά συνοικία της πόλης μας «**Το Βαρούσι**» χτισμένη κάτω από το «**Φρούριο**» κουβαλάει τα σημάδια του χρόνου με αξιοπρέπεια. Σημάδια που δεν κατάφεραν να της στερήσουν το παραμικρό από την ομορφιά της και τη γοητεία της γι' αυτό δεν πρέπει να γίνεται θυσία στο βωμό της **αναπαλαίωσης**.

Η συνοικία γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη κατά τα μέσα του 18ου αιώνα. Αποτελούσε την αρχοντογειτονιά των Τρικάλων και δοκιμάστηκε σκληρά κατά τα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Αρχισε να παρακμάζει κατά τα μέσα του 19ου αιώνα όταν οι κάτοικοι δεν είχαν πια ανάγκη από την προστασία του φρουρίου. Η εγκατάλειψη και η αδιαφορία των κατοίκων για την πανέμορφη συνοικία κορυφώθηκε το 2ο μισό του 20ου αιώνα. Από το 1980 η συνοικία κηρύχθηκε διατηρητέα. Ίσως έτσι να σωθεί η συνοικία που συνδέεται άμεσα με την ιστορία της πόλης μας.

Με την εκτίμηση ότι οι μαθητές είναι οι αυριανοί πολίτες και ότι η σωστή ενημέρωση και αγωγή τους είναι κρίσιμης σημασίας για τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος στη χώρα μας, η εκπαιδευτική ομάδα αναζητώντας μια θέση **για το παραδοσιακό πρόσωπο** της Ελλάδας στην κοινωνία του αύριο, προσπαθεί μέσα από ασκήσεις πεδίου, δραστηριότητες, παιχνίδια ρόλων, ερωτηματολόγια να βοηθήσει τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν ότι, **η σοφή χρήση των πόρων, η διατήρηση της παραδοσιακής μας κληρονομιάς, ο εθελοντισμός και η διάθεση συμμετοχής για την προστασία του περιβάλλοντος**, είναι τα συστατικά μιας αυριανής Ελλάδας όπου οι ίδιοι μαθητές σε θέσεις κλειδιά μελλοντικά θα παίρνουν σωστές αποφάσεις για τον τόπο τους. Προσπάθεια **ευαισθητοποίησης** των παιδιών μέσα από το πρόγραμμα, **συνειδητοποίησης** της αξίας της παράδοσης και άμεση ανάγκη **διατήρησης** της λαϊκής μας κληρονομιάς.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Μ., ΚΟΠΑΝΟΥ Ε., and ΜΑΓΑΛΙΟΥ Κ.

e-mail: mariapos@in.gr

ABSTRACT

Students come into contact with their cultural heritage. A visit to **the traditional neighbourhood of their town** with its great number of churches, the stone paved alleys, the castle and the houses with the sahnisia and the tall walls helps not only to make children **sensitive** but also to **learn** and **respect** nature. In addition it encourages them to go to great lengths and **find solutions** as far as environmental problems are concerned. Thus traditional neighbourhoods will continue to exist as a testimony of the past for each place.

Varousi, the old neighbourhood of our town, been built down below **the castle**, has been carrying the marks of the past with dignity. Fortunately these marks have not succeeded in

depriving it the least from its beauty and charm. Consequently it is strongly believed that this neighbourhood of our town should never be sacrificed on the **altar of restoration**. The neighbourhood flourished in the mid 1800s. It was considered to be the area where the noblemen lived in Trikala. Unfortunately the place and its citizens experienced the Turkish domination and suffered a lot.

The decay started in the middle of the 19th century when the citizens realised that they didn't need the castle any more to protect from the enemies. The desertion and indifference by the citizens of Varousi reached its peak in the second half of the 20th century. Since 1980 Varousi was declared to be saved as it is the tomorrow citizens.

Therefore it is of crucial importance to get them well informed and educated on the conservation of the natural environment. Our educational group has been seeking its place in **tradition** within the society of tomorrow and we have been trying though practise in the field, activities, role playing games and questionnaires to make children aware of the fact that

✓ **the wise use of our natural resources**

✓ **being volunteers and**

✓ **taking an active part in the preservation of the environment**

are all components of the tomorrow's Greece. After all the same students, being in high positions in future would have to take the right decisions concerning their town.

We are looking forward to making our students sensitive through this programme

We are looking forward to making them aware of the values of tradition. We are looking forward to informing them that the preservation of our local heritage is of great importance.

Λέξεις κλειδιά: πολιτιστική κληρονομιά, παραδοσιακή συνοικία, 3^ο Γυμνάσιο Τρικάλων.

1.ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΘΕΜΑΤΟΣ

1.Αποτελεί την παλαιότερη συνοικία των Τρικάλων κάτω από το Φρούριο με ιδιόμορφη αρχιτεκτονική και πλακόστρωτα δρομάκια.

2.Είναι στενά συνδεδεμένη με την ιστορία των Τρικάλων την οποία πρέπει να γνωρίσουν οι μαθητές για τη διατήρηση του παραδοσιακού μας πολιτισμού και τη διάδοση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

3.Η επιλογή ενός τέτοιου θέματος θα προέτρεπε τους μαθητές να αναλάβουν πρωτοβουλίες και δράση ώστε να γίνουν ενεργά μέλη μιας κοινωνίας, βοηθώντας στην διατήρηση αρχικά και στην αναβάθμιση της ποιότητας ζωής τους στα στενά πλαίσια της συνοικίας.

4.Μέσα από την όλη διαδικασία ευαισθητοποιούνται οι μαθητές σε κοινωνικά – ιστορικά – πολιτιστικά – πολιτισμικά θέματα.

5.Η γνωριμία χώρων που διατηρούν την ταυτότητά του ελληνικού τοπίου και αντιστέκονται στην πολιτισμική αφομοίωση

2.ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

-Να αποκτήσουν δεξιότητες και να μπορούν οι μαθητές να αυτενεργούν παίρνοντας πρωτοβουλίες και δράοντας σαν συνειδητοποιημένοι πολίτες στην τοπική τους κοινωνία και στη χώρα τους συνολικά.

-Να συνειδητοποιήσουν τη δική τους ευθύνη και τη δυνατότητα συμμετοχής στην επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων.

-Να συνειδητοποιήσουν ότι η διαχείριση των φυσικών πόρων πρέπει να γίνεται ορθολογικά και αειφορικά.

-Να αποκτήσουν περιβαλλοντική – πολιτισμική συνείδηση και αλλαγή συμπεριφοράς ως αυριανοί πολίτες

-Να κατανοήσουν τις αιτίες γέννησης των περιβαλλοντικών και κοινωνικών προβλημάτων.

-Να εξοικειωθούν με τις μεθόδους έρευνας, ανάλυσης και επεξεργασίας των πληροφοριών που σχετίζονται με την παράδοση. Να προσεγγίσουν το λαϊκό πολιτισμό. Να γνωρίσουν χώρους που διατηρούν την ταυτότητά του ελληνικού τοπίου και αντιστέκονται στην πολιτισμική αφομοίωση

Να συνειδητοποιήσουν ότι η διατήρηση των παραδοσιακών οικισμών, αποτελεί σημαντικό τμήμα του πολιτισμού.

-Να σχεδιάσουν εκστρατείες και δράσεις για την επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων και να δημιουργούν προοπτικές βιώσιμης ανάπτυξης..

-Να δράσουν στο μέτρο των δυνατοτήτων τους για την άρση αυτών των προβλημάτων.

-Να αναπτύξουν το πνεύμα του εθελοντισμού και τη διάθεση συμμετοχής σε δραστηριότητες για την προστασία του περιβάλλοντος .

-Να προσεγγίσουν το λαϊκό πολιτισμό, να συναντήσουν τα στοιχεία που απόμειναν στο χώρο και καταδεικνύουν μια ιδεολογία σεβασμού προς τη φύση.

3. ΜΕΘΟΔΟΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

Μέθοδος Project (καθοδηγούμενη αυτενέργεια)

Χρησιμοποίηση και προώθηση ατομικής και ομαδικής εργασίας

Επισκέψεις στο «πεδίο» , παρατηρήσεις, φωτογραφήσεις, συνεντεύξεις, συλλογή στοιχείων, καταγραφή και ταξινόμηση αυτών.

Συναισθηματική μέθοδος για βελτίωση της αυτογνωσίας και ικανότητάς τους για προστασία του περιβάλλοντος.

Βιωματική προσέγγιση (Παιχνίδι ρόλων).

4. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Επισκέψεις στον οικισμό για εργασία πεδίου (Παρατηρήσεις – Φωτογραφήσεις –Καταγραφή δεδομένων).

Συγκέντρωση πληροφοριακού υλικού και προσπάθεια ταξινόμησής του. Φωτογράφιση των πέτρινων κτισμάτων και δημιουργία άλμπουμ αντιθέσεων ασπρόμαυρο- έγχρωμο.

Ερωτηματολόγια για την αξιολόγηση της πορείας του προγράμματος. Επαναπροσδιορισμός στόχων.

Προσπάθεια συγγραφής Ιστορίας – Παραμυθιού ή και μικρού θεατρικού. Επίσκεψη στο ΚΠΕ Μακρινίτσας και παρακολούθηση διήμερου προγράμματος. Εργασίες πεδίου στον αντίστοιχο παραδοσιακό οικισμό της Μακρινίτσας.

Επεξεργασία των στοιχείων και προετοιμασία για την τελική παρουσίαση του προγράμματος. τόσο στο σχολείο μας , όσο και στην ημερίδα που οργανώνουμε σε συνεργασία με το δήμο για την καλύτερη διάδοση των αποτελεσμάτων στις 5 Ιούνη Παγκόσμια ημέρα περιβάλλοντος.

5. ΔΡΑΣΕΙΣ – ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Σε συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση προστασία και καθαριότητα του χώρου και επιπλέον δράσεις για διατήρηση και ανάπτυξη της παραδοσιακής μας κληρονομιάς, με στόχο την τουριστική προβολή και αναβάθμιση του παραδοσιακού οικισμού. Προσπάθεια υιοθέτησης του Βαρουσίου και προτάσεις για την καλύτερη αξιοποίησή του, σε συνεργασία με την κα Τσαπάλα Φανή αρχιτέκτονα του δήμου Τρικκαίων.

Συνδιοργάνωση με το 2^ο Γυμνάσιο Τρικάλων ημερίδα στις 13 Μαΐου, στο Κέντρο Ιστορίας και Πολιτισμού της κ. Μαρούλας Κλιάφα με σκοπό την προβολή και τη διάδοση των αποτελεσμάτων.

Δημοσιεύσεις στον έντυπο τοπικό τύπο. Ανακοινώσεις στο ραδιοφωνικό σταθμό.

Παρουσίαση του προγράμματος τόσο στο σχολείο μας , όσο και στην ημερίδα που οργανώνουμε σε συνεργασία με το δήμο για την καλύτερη διάδοση των αποτελεσμάτων στις 5 Ιούνη Παγκόσμια ημέρα περιβάλλοντος.

Παρουσίαση κάποιων δραστηριοτήτων (Φωτογραφήσεις ,συνέντευξη με το δήμαρχο) στο τοπικό τηλεοπτικό κανάλι.

Δημιουργία πληροφοριακού υλικού (φυλλάδια – αφίσα για ενημέρωση γονέων και γενικότερα της τοπικής κοινωνίας).

Δημιουργία εκπαιδευτικού cd-rom

Διαφάνειες για την ενημέρωση μικρών ομάδων

Προτάσεις των μαθητών στον Δήμαρχο για την ανάδειξη της παραδοσιακής συνοικίας «Βαρούσι» και τη διατήρηση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Φωτογραφία 1. Επίσκεψη των μαθητών στο Βαρούσι

1. Τοποθέτηση πινακίδων για εύκολη πρόσβαση των επισκεπτών στην παραδοσιακή συνοικία «Βαρούσι». Η επίσκεψη τουριστών στη συνοικία θα κρατήσει τους επισκέπτες για φαγητό και έτσι θα υπάρξει οικονομική άνθιση στην τοπική οικονομία.
2. Δημιουργία χώρου στάθμευσης των αυτοκινήτων για διευκόλυνση των επισκεπτών και απαγόρευση της κυκλοφορίας των οχημάτων. Παράδειγμα αποτελεί ο παραδοσιακός οικισμός του Παλαιού Παντελεήμονα, όπου ο αριθμός των επισκεπτών έχει πολλαπλασιαστεί μολονότι έχει απαγορευτεί η δίοδος των αυτοκινήτων.
3. Τοποθέτηση κάδων απορριμμάτων. Σκουπίδια και πολιτισμός είναι έννοιες αταίριαστες.
4. Εξεύρεση χρημάτων για αναπαλαίωση των εγκαταλειμμένων αρχοντικών. Το «Βαρούσι» είναι η ιστορία μας. Είναι η γέφυρα που ενώνει το χθες με το σήμερα.
5. Δημιουργία Μουσείου σ' ένα από τα βαρουσιώτικα σπίτια για τη διατήρηση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς και προβολή της τοπικής ιστορίας με τη βοήθεια του υπολογιστή ή με οποιοδήποτε άλλο τρόπο.
6. Αναβάθμιση της περιοχής. Το «Βαρούσι», το μεσαιωνικό κάστρο, ο ζωολογικός κήπος και ο λόφος του Προφήτη Ηλία πρέπει να αναδειχθούν για να προσελκύσουν τουρίστες και ντόπιους στην περιοχή, μακριά από τους θορύβους του κέντρου της Πόλης. Πολίτες μιας Πόλης που τους σέβεται, έτοιμοι να την σεβαστούν και να την αγαπήσουν.
7. Διοργάνωση εκδηλώσεων στην παραδοσιακή γειτονιά «Βαρούσι» για την ανάδειξη της περιοχής και τη γνωριμία της με τους τουρίστες. Η επίσκεψη στα Μετέωρα να περιλαμβάνει και μια στάση στο Βαρούσι και στο φρούριο των Τρικάλων.

6. ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Αρχική αξιολόγηση των μαθητών και των ομάδων εργασίας μέσα από φύλλα εργασιών χρήση ερωτηματολογίων.

Διαμορφωτική αξιολόγηση γίνεται σε τακτά χρονικά διαστήματα ώστε η Περιβαλλοντική Ομάδα να κάνει επαναπροσδιορισμό των στόχων της.

Συναντήσεις τακτικές των καθηγητών της Περιβαλλοντικής Ομάδας με την υπεύθυνη Π.Ε.

Χρησιμοποιούνται φωτοτυπίες με κρυπτόλεξα –σταυρόλεξα και τεστ πολλαπλών επιλογών για να εκφράζουν οι μαθητές τις απόψεις τους και να κρίνουν την επίτευξη των στόχων.

Η τελική αξιολόγηση για την επίτευξη των στόχων γίνεται τόσο από τους μαθητές και καθηγητές, όσο και από το τελικό αποτέλεσμα της όλης μας προσπάθειας (επιτυχείς δράσεις, εκδηλώσεις, παρουσιάσεις).

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Μαζί με τους μικρούς μας μαθητές θα συνειδητοποιήσουν και τα μέλη της τοπικής κοινωνίας τη σχέση και την αλληλεξάρτηση του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος, καθώς επίσης και το πόσο σημαντικό είναι αυτοί οι χώροι να διατηρούν την ταυτότητά και να αντιστέκονται στην πολιτισμική αφομοίωση. Πρέπει να συνεχίσουν να υπάρχουν γιατί κάθε λαός δεν πρέπει να είναι ξεκομμένος από τις ρίζες του. Πρέπει να τύχουν όπου χρειάζεται παρεμβάσεις για την σωτηρία τους. Σε περιπτώσεις που κινδυνεύουν από τον αφανισμό να φροντίζουν οι μαθητές, άγρυπνοι φρουροί, για την σωτηρία τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αικατερίνη Κωστοπούλου – Μπαλαμώτη : «*Η Συνοικία Βαρούσι από τον 17ο αιώνα μέχρι σήμερα*». Έκδοση του Πολιτιστικού Συλλόγου Τρικάλων «Το Βαρούσι» Αθήνα 1987
2. Τάκης Γλούπας, Μαρούλα Κλιάφα, Φανή Τσαπάλα - Βαρδούλη: «*Στο Βαρούσι*». Εκδόσεις Γνώση. Αθήνα 1988
3. Τσαπάλα – Βαρδούλη : «*Τρίκαλα – Ελληνική παραδοσιακή αρχιτεκτονική*». Εκδοτικός Οίκος Μέλισσα
4. Κατσόγιαννου: «*Τα Τρίκαλα και οι συνοικισμοί τους*». Πολιτιστικός Οργανισμός του Δήμου Τρικκαίων
5. «*Τα τρικαλινά*» του συνδέσμου ΦΙΛΟΣ
6. Ίντερνετ